

Grzegorz Szturo

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu
grzegorz.szturo@bu.umk.pl

Magdalena Sitek

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu
magdalena.sitek@bu.umk.pl

Wymiana zagraniczna wydawnictw drukowanych – zmierzch czy szansa na optymalizację? Garść refleksji z praktyki Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

Streszczenie: Artykuł omawia współpracę biblioteki akademickiej z instytucjami zagranicznymi w zakresie prowadzenia regularnej wymiany wydawnictw drukowanych. Na podstawie doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu zaprezentowano zmiany w modelu wymiany, rolę omawianego źródła w pozyskiwaniu nowości wydawniczych z zagranicy.

Słowa kluczowe: wymiana wydawnictw, wymiana zbiorów, gromadzenie zbiorów, wydawnictwa drukowane, współpraca międzybiblioteczna

Współpraca bibliotek w zakresie kształtowania zbiorów ma bardzo długą, bo sięgającą minionych stuleci, historię. Wymiana dubletów, nowości wydawniczych czy bieżących czasopism, stanowiła ważną płaszczyznę kooperacji pomiędzy bibliotekami. Istnieje obfita literatura na ten temat, można więc zrezygnować z tradycyjnego wprowadzenia historycznego.

Priorytetem bibliotek akademickich jest możliwie szybkie uzupełnianie swojej oferty o najnowsze wyniki badań światowej nauki. Wobec tego w niniejszym tekście autorzy skupili się na metodach pozyskiwania nowości wydawniczych z zagranicy. Pominięto – skądinąd bardzo interesujące dla bibliotek uniwersyteckich – zagadnienie uzupełniania zbiorów o publikacje starsze. Poniższy tekst oparty jest wyłącznie na doświadczeniach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu (BUT), której podstawową rolą jest zapewnienie dostępu do bieżących wyników nauki dla 16 wydziałów uczelni, prowadzącej 112 kierunków nauczania i zatrudniającej ponad 2200 nauczycieli akademickich. Przytoczono powyższe liczby, ponieważ kadra naukowa jest grupą najbardziej zainteresowaną dostępem do nowych wydawnictw naukowych z zagranicy. Szerokie spektrum prowadzonych w Toruniu badań naukowych wpływa oczywiście na politykę gromadzenia biblioteki.

Triumfujący model obiegu informacji naukowej nie skłania do podejmowania tak tradycyjnego zagadnienia jak wymiana wydawnictw drukowanych z ośrodkami zagranicznymi. Temat ten może wydawać się marginalny w działalności akademickiej księżnicy. Doświadczenia BUT z ostatnich lat pokazują, iż tego typu aktywność może przynosić wymierne, pozytywne efekty.

Globalnym przeobrażeniem w dostępie do źródeł naukowych towarzyszyły zmiany uwarunkowań wewnątrzuczelnianych. Czynniki te wywarły znaczący wpływ na przystosowanie modelu prowadzonej wymiany, organizacji pracy oraz form kreowania ofert. Wymiana wydawnictw z zagranicznymi instytucjami badawczymi przez dziesięciolecia była traktowana jako istotne źródło pozyskiwania obcojęzycznej literatury naukowej. Z powodzeniem pozyskiwano czasopisma z innych ośrodków akademickich, monografie, ale również inne materiały biblioteczne. Prosty, tradycyjny model wymiany oparty był na wzajemnym dostarczaniu nowych publikacji rodzimych ośrodków. Głównym materiałem wymiennym były publikacje pochodzące z uczelnianych oficyn wydawniczych. Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu otrzymywała do dyspozycji pewną część nakładu większości prac publikowanych przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK). Dodać należy – otrzymywała bez ponoszenia faktycznych konsekwencji finansowych. Prowadzeniu wymiany sprzyjała polityka władz UMK, dostrzegająca w dystrybucji wydawnictw uniwersyteckich korzyści w promocji wyników badań uczelni. Naturalnie efektem pozytywnym i nie do przecenienia był również dostęp do gromadzonych tą metodą nowości zagranicznych oficyn naukowych. Funkcja wspierania promocji wiedzy przez prowadzenie wymiany uległa w XXI w. znacznemu osłabieniu. Znane wszystkim przemiany w obiegu informacji naukowej spowodowały naturalną decyzję władz UMK o udostępnianiu czasopism uniwersyteckich w przestrzeni internetowej. W 2013 r. została uruchomiona Platforma Czasopism UMK (przemianowana z czasem na [Akademicką Platformę Czasopism¹](#)), która zapewnia nieograniczony, bezpłatny dostęp do treści wszystkich czasopism toruńskiego uniwersytetu, a także kilku innych, zewnętrznych ośrodków badawczych. Równoległe założono [repozytorium uniwersyteckie](#), pozwalające na upublicznianie dorobku naukowego. Bolesnym dla biblioteki odpryskiem tych decyzji była utrata bezgotówkowego otrzymywania egzemplarzy nowości wydawniczych toruńskiej uczelni. Racjonalizacja rozwiązań w tym zakresie oznaczała znaczne uszczuplenie możliwości prowadzenia wymiany według dotychczasowych zasad (np. tytuł czasopisma za tytuł czasopisma). Rzutowało to na zmniejszenie liczby tytułów drukowanych czasopism zagranicznych, kompletowanych w niemalym stopniu dzięki współpracy na zasadzie wymiany. Biblioteki zagraniczne, w większości mając możliwość otrzymywania wersji drukowanej lub korzystania z dostępu elektronicznego, zrezygnowały z zamawiania wersji tradycyjnej. Naturalnie wpływ na takie decyzje miał przede wszystkim proces przechodzenia periodyków naukowych do sieci, zgodny zresztą z oczekiwaniami użytkowników. Czynniki te spowodowały znaczny spadek liczby tytułów zagranicznych czasopism drukowanych pozyskiwanych przez bibliotekę uniwersytecką. Wzmocniło to proces konwersji czasopiśmienniczej oferty biblioteki do wersji elektronicznej. Obecnie Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu zapewnia swoim czytelnikom dostęp do niemal 25 tysięcy tytułów czasopism elektronicznych.

W praktyce oznaczało to zmiany w zakresie współpracy z instytucjami zagranicznymi. Postanowiono podtrzymać wymianę, koncentrując się na kilku grupach instytucji. Priorytetem było utrzymanie kontaktów wymiennych z bibliotekami niemieckimi i litewskimi, co wynika z twardego profilu gromadzenia toruńskiej biblioteki. Podtrzymano, a w kilku przypadkach znacznie rozwinęto, wymianę z dużymi bibliotekami zagranicznymi, które w swoich ofertach miały nowości wydawnicze pochodzące z najbardziej renomowanych światowych wydawnictw naukowych, uniwersytetów i krajowych towarzystw naukowych.

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 22.12.2020 r.

W tym miejscu nie sposób uciec od oceny ekonomicznej strony prowadzenia wymiany. Ciążący na bibliotekach obowiązek racjonalnego wykorzystywania środków publicznych domaga się prostej odpowiedzi na pytanie: czy pozyskiwanie zagranicznych nowości wydawniczych właśnie w taki sposób jest korzystne dla biblioteki? Pomijając podstawowy w tym kontekście fakt, iż biblioteka nie jest instytucją mającą przynosić dochody finansowe, trzeba rozważyć rachunek wydatków na publikacje wysyłane partnerom w stosunku do wartości publikacji otrzymanych przez bibliotekę. W przypadku Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu bilans ten jest dodatni. Wartość pozyskanych publikacji jest kilkakrotnie wyższa od środków przeznaczonych na zakup „materiału wymiennego” dla partnerów zagranicznych. Efekt ten wynika przede wszystkim z oparcia dużej części wymiany na modelu wolumin za wolumin. Nie bez znaczenia jest posiadanie w dyspozycji zapasów wydawnictw uniwersyteckich sprzed 2013 r., które nadal znajdują zainteresowanie ośrodków zagranicznych. Nieoczekiwanie duży wpływ na bilans ekonomiczny wymiany zagranicznej mają oferowane dublety. Pracownicy Oddziału Gromadzenia i Kontroli Zbiorów regularnie przygotowują na potrzeby konkretnego odbiorcy (lub grupy odbiorców) oferty, znając od lat profil tematyczny leżący w obszarze zainteresowań danej biblioteki zagranicznej. Takiemu wykorzystaniu nadliczbowych egzemplarzy książek sprzyja aktywność biblioteki w pozyskiwaniu darów (od kilku do kilkunastu tysięcy woluminów rocznie). Szczególnie w księgozbiorach profesorskich znaleźć można szereg monografii i czasopism z zakresu nauk historycznych, humanistycznych i społecznych, które przy starannej, sprofilowanej selekcji stanowią atrakcyjną ofertę wymiany dla wybranych bibliotek zagranicznych. Zainteresowanie ze strony partnerów ofertami z dubletów przerosło wszelkie oczekiwania. Wystarczy wspomnieć, iż Biblioteka Kongresu stale zamawia z ofert BUT klasykę polskiej humanistyki (do kilkuset pozycji rocznie). Podobne zainteresowanie wykazują również inne duże biblioteki zagraniczne. Dublety często będące zmorem dużych bibliotek, w tym przypadku stanowią atrakcyjny dla odbiorców zagranicznych „materiał”.

Wpływ wymiany zagranicznej na ofertę biblioteki w zakresie nowości obcojęzycznych wygląda w przypadku BUT bardzo pozytywnie. Ilustrują to dane: w zbiorach BUT wśród książek zagranicznych wydanych w ostatnim pięcioleciu ponad 46% pochodzi z ofert zagranicznych instytucji. Pozostałe 54% książek zostało pozyskane drogą kupna oraz darów zagranicznych. Oczywiście efekt korzystnego bilansu ekonomicznego nie jest najważniejszym celem prowadzenia wymiany. Podstawowym kryterium utrzymywania stosunków wymiennych jest jakość ofert partnerów, ich zgodność z profilem gromadzenia biblioteki. Istotną część instytucji współpracujących w zakresie wymiany wydawnictw stanowią instytucje współpracujące z uniwersytetem, danym wydziałem czy też samą biblioteką również na innych płaszczyznach. Wymiana publikacji jest w takich przypadkach tylko jednym z elementów szerszej kooperacji partnerskich instytucji.

Podstawową zaletą prowadzenia wymiany wydawnictw jest możliwość kompletowania specjalistycznej literatury. W polityce gromadzenia BUT priorytetem jest tematyka regionu nadbałtyckiego, rozumianego w kontekście badań prowadzonych od zarania istnienia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Biblioteka, chcąc zapewnić w miarę możliwości kompletny księgozbiór tematyczny, gromadzi źródła i opracowania do dziejów całego Pomorza oraz państw regionu Bałtyku. Przedmiotem poszukiwań jest każda praca dotycząca tego obszaru zainteresowań, która może stanowić materiał wykorzystany w prowadzonych badaniach naukowych. W Bibliotece Uniwersyteckiej od 1975 r. istnieje wyspecjalizowana Czytelnia Pomoroznawcza. Jest to prawdziwa perła w koronie XIX- i XX-wiecznych zbiorów tejże biblioteki, udostępniająca obecnie ponad 22 tysiące woluminów najistotniejszych wydawnictw źródłowych, monografii naukowych i czasopism. Koncepcja utworzenia ta-

kiej czytelni została opracowana przez wybitnego bibliografa Henryka Baranowskiego (1920–2011). Jego działalność bibliograficzna oraz fakt, iż pełnił przez niemal trzy dekady funkcję kierownika Oddziału Gromadzenia, na stałe splotły bibliograficzną aktywność biblioteki z kierunkami prowadzenia wymiany zagranicznej. Kluczowa była i jest współpraca z niemieckimi bibliotekami, instytucjami, towarzystwami i stowarzyszeniami naukowymi. Jednym z bardziej spektakularnych owoców kooperacji są prace bibliograficzne tworzone w Oddziale Pomorzoznawczym Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Znaczenie o zasięgu międzynarodowym ma tworzona we współpracy z Instytutem Herdera „Bibliographie zur Geschichte Pommerns i Bibliographie zur Geschichte Ost- und Westpreussens”. Podstawową zasadą przy kwalifikacji danej publikacji do tworzonych w Toruniu bibliografii jest zapoznanie się z autopsji z jej zawartością. Skutkuje to rozlicznymi dezyderatami wpływającymi do obecnego Oddziału Gromadzenia i Kontroli Zbiorów. Kontakty z bibliotekami niemieckimi przy ich kompletowaniu są nie do przecenienia. Renoma bibliografii oraz specjalistycznego księgozbioru Czytelni Pomorzoznawczej ma pozytywny wpływ na liczbę kontaktów z instytucjami zagranicznymi. Przyciąga kolejnych darczyńców, zwraca też uwagę innych europejskich ośrodków badawczych na korzyści płynące z wymiany wydawnictw z toruńską biblioteką. Rola wymiany zagranicznej w kształtowaniu wysokospecjalistycznych kolekcji jest niezwykle duża. Nadal część prac jest dostępna jedynie w formie drukowanej. Publikacje wydawane przez mniejsze instytucje naukowe z zagranicy są trudno osiągalne na rynku księgarskim. Dobre relacje z partnerami zagranicznymi pozwalają na głębsze penetrowanie naukowego ruchu wydawniczego, przynosząc istotne uzupełnienia w kolekcjach specjalistycznych. Pracownia Pomorzoznawcza nie jest jedynym przykładem pozytywnego wpływu prowadzonych badań na kształt księgozbioru. Z podobną sytuacją mamy do czynienia również w przypadku zbiorów Archiwum Emigracji. Ta jednostka biblioteki obok aktywności w zabezpieczaniu dorobku polskich środowisk emigracyjnych po 1939 r. wykazuje ożywioną działalność naukową i wydawniczą. Wpływa tym samym na kontakty z instytucjami polskimi funkcjonującymi poza krajem.

Wśród partnerów zagranicznych grupą szczególnie interesującą są biblioteki narodowe. Ich oferty, obejmujące wszystkie dziedziny nauk humanistycznych i społecznych najczęściej zawierają znaczną liczbę nowych, wydanych w ciągu ostatnich pięciu lat publikacji. Występują na nich druki z najważniejszych oficyn naukowych Europy (Brill, Springer, de Gruyter, wydawnictwa uniwersytetów europejskich, instytucji i towarzystw naukowych). Niekiedy występują nowości narodowych literatur, interesujące dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w odniesieniu do literatury niemieckiej, serbskiej, hiszpańskiej i czeskiej. Twórczość literacka we wspomnianych językach jest gromadzona ze względu na prowadzone na uniwersytecie badania oraz kierunki studiów filologicznych. Szczególnie owocna współpraca wymiany prowadzona jest z księżnicami narodowymi Niemiec, Francji, Litwy, Austrii, Serbii, Hiszpanii. Z ofert bibliotek narodowych zamawiane są przede wszystkim publikacje niedostępne dla użytkowników BUT w wersji elektronicznej. Niejednokrotnie wybierane są również wersje drukowane pomimo zabezpieczenia dostępu do wersji online. Wynika to z istnienia w BUT przestrzeni z wolnym dostępem nie tylko do literatury naukowej i dydaktycznej, ale również beletrystyki. Licząca około 300 tysięcy woluminów kolekcja jest miejscem bardzo chętnie odwiedzanym i wykorzystywanym do nauki przez użytkowników. Naturalnym dążeniem biblioteki jest uzupełnianie tej kolekcji o najważniejsze obcojęzyczne prace naukowe z zagranicy.

W odniesieniu do współpracy z zagranicznymi bibliotekami akademickimi w zakresie wymiany, ostatnia dekada odznaczyła się spadającą liczbą partnerów. Część z bibliotek wygasiło wymianę wydawnictw, część znacznie ją ograniczyło. Był to jeden z czynników, który wpłynął na podjęcie de-

cyzji o zmianie modelu przygotowywania propozycji publikacji. Zrezygnowano z oferowania „wszystkiego wszystkim” na rzecz dobieranych „w punkt” ofert dla wybranych bibliotek. Podobnie jak w przypadku choćby Library of Congress, takie rozwiązanie przyczyniło się do nawiązania ożywionej wymiany z Robarts Library z Toronto. Wspomniana biblioteka jest jedną z księżnic sieci biblioteczno-informacyjnej największej kanadyjskiej uczelni University of Toronto. W jej zbiorach znajduje się licząca pół miliona woluminów kolekcja *Slavic and East European*, w której około 17% zbiorów stanowią wydawnictwa z Polski lub Polsce poświęcone. Jednorazowa wymiana kilkunastu tytułów przerodziła się we współpracę w zakresie wymiany. Partnerzy z Kanady regularnie zamawiają polskie wydawnictwa, nie tylko nowości, ale również książki i czasopisma sprzed kilkunastu/kilkudziesięciu lat. Przede wszystkim są to dzieła dotyczące historii literatury polskiej, antologie, słowniki biograficzne, drukowane zbiory korespondencji, wspomnienia, dzienniki, księgi jubileuszowe, katalogi zbiorów polskich bibliotek i muzeów, prace bibliologiczne, politologiczne i socjologiczne. W początkowym okresie kooperacji Robarts Library zamawiało monografie sygnowane przez UMK. Obecnie głównym materiałem wymiennym są wydawnictwa pochodzące z duplikatów. Stopień atrakcyjności ofert specjalnych dla bibliotekarzy z Toronto ilustrują dane liczbowe. Tylko w latach 2019–2020 zostało zamówionych ponad 800 egzemplarzy książek z tegoż zasobu. W zamian za przesłane książki otrzymujemy samodzielnie wybrane nowości wydawnicze z wydawnictwa Uniwersytetu w Toronto. Niemalże (pomijając koszty wysyłki) bezpłatny dostęp do oferty wydawnictwa najlepszej uczelni w Kanadzie (ostatnio na 23. pozycji w rankingu szanghajskim) umożliwia uzupełnianie wybranych kolekcji o wartościową literaturę naukową.

Tradycyjne zainteresowanie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu publikacjami z niemieckiego rynku wydawniczego stanowiło podstawę podjęcia decyzji o dołączeniu w drugiej połowie ubiegłego roku do platformy niemieckich bibliotek [Elektronische Tauschbörse für Bibliotheken \(Eltab\)](#). Funkcjonująca od ponad dekady platforma elektroniczna służy wymianie publikacji ponad 800 bibliotekom z Niemiec oraz kilkunastu z innych krajów. Obecnie w bazie znajduje się kilkadziesiąt tysięcy tytułów wydawnictw zarówno nowych, jak i z późniejszą datą wydania². Uczestnictwo w Eltab umożliwia poszukiwanie interesującej literatury w potężnej liczbowo bazie wydawnictw. Daje również możliwość prezentacji własnej oferty wymiany w miejscu odwiedzanym przez dużą liczbę bibliotek. Prosty w obsłudze serwis został uzupełniony przez bibliotekarzy z Torunia o ponad dwa tysiące tytułów z oferty BUT. Wprowadzone zostały praktycznie wszystkie wydawnictwa uniwersyteckie, które nadal biblioteka ma w swojej stałej ofercie wymiany. Serwis charakteryzują funkcjonalności umożliwiające efektywną organizację pracy osoby odpowiedzialnej za obsługę zamówionych pozycji. Zamawiająca biblioteka jest automatycznie informowana o złożonych przez inne biblioteki zamówieniach. System samodzielnie zlicza statystyki publikacji wysłanych czy zamówionych w określonych przedziałach czasowych i w razie potrzeby generuje te dane w pliku pdf. W przypadku większej liczby egzemplarzy system samodzielnie aktualizuje ich liczbę w momencie zamówienia. Eltab ma też rozbudowane możliwości wyszukiwawcze. Do dyspozycji jest wyszukiwanie proste oraz wyszukiwanie złożone (można zawęzić zapytanie wyszukiwawcze do danej serii bądź kategorii tematycznej). Ważną z praktyki gromadzenia jest możliwość ograniczania wyników wyszukiwania do ostatnio dodanych publikacji lub możliwość przeszukiwania zasobów konkretnych instytucji. Kilkunastomiesięczna obecność Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu na omawianej platformie jest okresem zbyt krótkim, aby dokonać jednoznacznej oceny efektywności tego modelu współpracy w zakresie wy-

² GRIESEMER, D. Zehn Jahre ELTAB – und getauscht wird immer noch! *O-Bib. Das Offene Bibliotheksjournal* [online]. 2019, 6(1), s. 12–29. [Dostęp 19.12.2020]. Dostępny w: <https://doi.org/10.5282/o-bib/2019H1S12-29>.

miany wydawnictw. Biorąc pod uwagę, iż od wiosny bieżącego roku działalność bibliotek została poważnie zakłócona przez panującą pandemię, efekty wydają się jednak bardzo obiecujące. Przeprowadzono jedno- lub kilkukrotną wymianę publikacji z 40 instytucjami z Niemiec oraz innych państw, pozyskano z tego źródła ponad 200 publikacji. Liczba zapewne nie jest imponująca, wskazuje jednak, iż współpraca w takim konsorcyjnym modelu ma duży potencjał.

W kontekście prowadzenia wymiany warto zwrócić uwagę, iż model udostępniania ofert z tak dużej liczby bibliotek w jednej bazie jest bardzo interesujący. W polskiej rzeczywistości mamy znaczną liczbę tworzonych ofert online, przypominających – a czasem wręcz wykorzystujących – oprogramowanie sklepów internetowych. Biblioteki starają się w ten sposób usprawnić wymianę książek i czasopism. Czy powstanie jednej dużej bazy dubletów polskich bibliotek jest tematem, który powinien zostać podjęty w najbliższej przyszłości? Nowe możliwości obsługi technicznej, wykorzystanie współdzielenia danych bibliograficznych, mogą przynieść chmurowe systemy zarządzania bibliotekami. Ich rozwój i elastyczność wyglądają niezwykle obiecująco. BUT w pierwszej połowie listopada 2020 r. podpisała umowę na dostarczenie i wdrożenie systemu bibliotecznego Alma z firmą Ex Libris Deutschland. Model wymiany danych bibliograficznych stosowany przez biblioteki używające tego systemu może rysować warte rozważenia perspektywy.

Podsumowując doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu z ostatniego dwudziestolecia, warto pokusić się o wskazanie miejsca wymiany zagranicznej w kształtowaniu księgozbioru. Procent nowych zagranicznych wydawnictw pozyskiwanych z tego źródła przez BUT jest stosunkowo wysoki. Punktowe oferty, dobór priorytetowych partnerów spełniły swoje zadanie. Aktywność w zakresie wymiany przynosi wymierne efekty w postaci wpływu wartościowych nowości wydawniczych zagranicznych placówek. Wymiana publikacji może stanowić w przypadku biblioteki akademickiej precyzyjne narzędzie, wykorzystywane do kształtowania atrakcyjnej oferty dla środowiska naukowego. Warto podkreślić, iż ocena efektywności nie może ograniczać się do nowości wydawniczych. Jak pokazuje przykład BUT, interesujące efekty przynosi również pozyskiwanie starszej literatury. Powstawanie nowych kierunków naukowych na uczelni oraz rozwój badań interdyscyplinarnych sprawiają, że biblioteki akademickie poszukują starszych pozycji, stanowiących podstawowe dzieła naukowe w określonym zakresie tematycznym. Dostęp do ofert zagranicznych w takim przypadku może być równie owocny jak poszukiwania na rynku antykwarycznym. Budowanie wysoce specjalistycznego zasobu wiedzy nadal wymaga sprawozdania źródeł drukowanych. Wciąż wiele wydawnictw instytucji naukowych jest dostępnych jedynie w wersji drukowanej. Część jest trudno dostępna choćby ze względu na wysokie opłaty subskrypcyjne baz elektronicznych. Dostosowanie kierunków prowadzenia wymiany do bieżących poszukiwań na rynku książki elektronicznej i tradycyjnej, przynosi dobre efekty. Współpraca BUT z Biblioteką Narodową Serbii została nawiązana głównie ze względu na rozwój badań nad Bałkanami. Oferta Biblioteki Narodowej Niemiec pozwala stale uzupełniać księgozbiór toruński o dzieła z zakresu literaturoznawstwa, historii Niemiec i regionu Europy Środkowo-Wschodniej, teologii, historii sztuki. Biblioteki z państw Europy Wschodniej stanowią dobre źródło w kompletowaniu publikacji dotyczących Kresów Wschodnich czy też stosunków międzynarodowych w środkowej i wschodniej części kontynentu. Mogą być – o czym warto wspomnieć – doskonałym źródłem do pozyskiwania chociażby literatury pięknej w językach narodowych. Zwiększająca się liczba studentów ze Wschodu na polskich uczelniach sprawia, iż wschodnioeuropejscy partnerzy mogą być istotnym źródłem pozyskiwania choćby literatury pięknej w językach narodowych. W tym kontekście wymiana zagraniczna może wzmocnić ofertę krajowych uniwersytetów dla zagranicznych studentów.

Powracając do tytułowego pytania o zmierzch roli wymiany wydawnictw drukowanych, warto zauważyć, że z perspektywy Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu pozytywna odpowiedź byłaby stanowczo przedwczesna. Widoki na przyszłość są trudne do oceny. Niewątpliwie jednak będziemy mieli jeszcze przez pewien czas do czynienia z preferowaniem przez część czytelników drukowanych źródeł informacji. Optymalizacja i nieustanne dostosowywanie zasad prowadzenia oraz organizacji wymiany jest warunkiem niezbędnym do uzyskania pożądaných efektów. Podobną uwagę można zresztą odnieść do wszystkich aspektów działalności bibliotek, nie tylko uniwersyteckich.

Bibliografia:

1. GRIESEMER, D. Zehn Jahre ELTAB – und getauscht wird immer noch! *O-Bib. Das Offene Bibliotheksjournal* [online]. 2019, 6(1), s. 12–29. [Dostęp 19.12.2020]. Dostępny w: <https://doi.org/10.5282/o-bib/2019H1S12-29>.

SZTURO, G., SITEK, M. Wymiana zagraniczna wydawnictw drukowanych – zmierzch czy szansa na optymalizację? Garść refleksji z praktyki Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Biuletyn EBIB* [online]. 2020, nr 6 (195), Zarządzanie zasobami – współpraca bibliotek. [Dostęp 30.12.2020]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/707>.